

Tudományos publikációk: mi az oka minőségük romlásának?

Napjainkban a tudomány mindinkább specializálódik. Szinte napról napra keletkeznek új „subsubdisciplínák”. Ezek művelői, mivel nincsenek sokan, nem egyszer személyesen ismerik egymást. Mindezzel párhuzamosan az egyetemi vagy kutatóhelyi érvényesülés kritériumai a minőségi megítélésről a számszerű megítélés felé mozdultak el. A következmény: a kutatók számának növekedését messze meghaladó mértékben nő a tudományos publikációk száma.

Hogy azonban ez a mennyiségi növekedés bekövetkeztesse, bizonyos fordulatot kellett végrehajtani a tudományos publikációs rendszerben és szokásokban. E fordulat ideológiáját *Robert Maxwell*, és néhány hasonló gondolkodású kiadó dolgozta ki, s fő pontjai a következők:

- ▶ A tudományos monográfiák kiadása túlságosan kockázatos: egyáltalán nem biztos, hogy az előállításhoz szükséges előzetes befektetés az eladás folyamatában, a haszonról nem is beszélve, egyáltalán megtérül-e.
- ▶ Ezzel szemben a folyóirat-kiadásban alig van kockázat, feltéve, hogy egy-egy kiadó minél több és minél specializáltabb folyóirat kiadására vállalkozik, s borsos (és szüntelenül növekvő) előfizetési díjú kiadványait kizárólagosan a könyvtárak körében terjeszti.

Ez a rendszer a továbbiakban így működik:

- ▶ A kis diszciplínák dolgait még inkább a „befutottak”, a „pozícióikat féltők”, a „láthatatlan kollégiumok” irányítják, mint a nagy diszciplínákét. E „láthatatlan kollégiumok” tagjait – persze – a kis diszciplínák minden művelője ismeri, már csak azért is, mert ott áll kinyomtatva a nevük (jó pénzért) az illetékes szűken specializált folyóiratok szerkesztőbizottságában.
- ▶ A pályakezdő kutatók, nehogy az illetékes „láthatatlan kollégiumokkal” meggyűljön a bajuk, szinte nyakló nélkül írnak a szóban forgó orgánumban, illetve vállalnak keretükben bíráló feladatokat, miközben itt az általános ismertség következtében elveszett vagy legalábbis meggyöngült a „kettős

anonimitás” (a szerző nem tudja, ki bírálja munkáját, a bíráló nem tudja, ki írta a bírált munkát) klasszikus folyóirat-szerkesztési követelménye. Ez az úzus már önmagában is a minőségtől való kisebb-nagyobb mértékű eltekintés irányába hat.

- ▶ Maguk a kiadók még engedékenyebbek, mert ha nem volnának azok, megeshetnék, hogy nem tudnák a folyóiratokat közleményekkel ellátni, a befutott és jól csengő nevű szerzők pedig átmennének a (mert ilyenek is vannak) konkurens folyóiratokhoz, ami aztán maga után vonhatná az előfizetések egy részének lemondását, ui. az egyetemi könyvtárak folyóirat-rendelését soha nem a könyvtárosok határozzák meg, hanem mindig az érdekelt szakemberek.
- ▶ A különféle pályázatok elbírálásánál egyszerűbb a pályázókat a mennyiségi elv szerint értékelni, mint a minőségi szerint, ami a „nagyon specializált tudomány” korában sokkal, de sokkal több figyelmet és megértési-kritikai erőfeszítést igényelne a zsűroroktól. S ezzel be is zárul a tudományos publikációk terén tapasztalható minőségromlás ördögi köre, amely akkor is létezik, ha szubjektíven minden szereplő az ellenkező eredményt – a minőség javulását – szeretné elérni.

A tudósok-kutatók körében mindenesetre egyre többen akadnak olyanok, akik átérzik a probléma súlyát, és új minőségelbíráló módszerek fellelése-bevezetése érdekében szállnak síkra. Nem valószínű, hogy a kiadók „tapsolnának nekik”, ha törekvéseiket sikerre vinnék, hisz ők lennének a fejlemény „nagy vesztesei”. E küzdelemben a könyvtárosok és a szaktájékoztatók helye a tudósok-kutatók mellett van.

WHITE, H. S.: Publikaciâ naučnyh rabot kak pokazatel' sniženiâ kačestva. = Meždunarodnij forum po informacii i dokumentacii, 18.köt. 1. sz. 1993. p. 14–17./

(Futala Tibor)

Álláshirdetés

Az **Országos Műszaki Könyvtár** felvesz **igazgatói titkárságára** lehetőleg könyvtáros végzettségű munkatársat. (Gépirási, számítógép-használati és angol nyelvismerettel rendelkezők előnyben.) Később lehetőség lesz kifejezetten könyvtári munkakör választására. Jelentkezés életrajzzal, személyesen, előre egyeztetett időpontban, *Szántó Péter* igazgatónál, 138-4837.